

SAVAŞTAN BİRLİĞE İRLANDA-İNGİLTERE İLİŞKİLERİ (1169-1801)*

IRELAND-ENGLAND RELATIONS FROM WAR TO UNION (1169-1801)

Akif BAYĞIN**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 14/11/2021 Düzeltme/Revised: 20/12/2021 Kabul/Accepted: 29/12/2021

Araştırma Makalesi/Research Article

Atıf / Cite as: Baygın, A. (2021). Savaştan Birliğe İrlanda-İngiltere İlişkileri (1169-1801). *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 142-159. <https://doi.org/10.52735/bellek.1023235>

ÖZ

İrlanda ve İngiltere gerek siyasi gerekse ekonomik alanlarda birbirleri ile sürekli etkileşim halinde olmuş iki komşu devlettir. İngiltere'nin XII. yüzyıldan itibaren İrlanda'da başlatmış olduğu kolonizasyon faaliyetleri uzun bir dönemi kapsamış ve zamanla İrlanda topraklarına hâkimiyet kurmuştur. İngiltere'nin, İrlanda'ya karşı yayılcı bir siyaset izlemesinin önemli sebeplerden biri Papa IV. Adrian'ın İrlandalılar hakkında öne sürdüğü düşünceler olmuştur. Nitekim Papa IV. Adrian, İrlandalıların Hristiyanlıktan uzaklaşarak asi bir topluluğa dönüştüğünü ileri sürmüştü ve II. Henry'den askeri bir müdahalede bulunmasını istemiştir. İngilizlerin Papa'nın da desteği ile başlatmış oldukları askeri müdahale İrlanda'da uzun yıllar sürecek olan İngiliz yayılcılığının ilk adımı olmuştur. İngilizler XVI. yüzyıldan itibaren kolonileşme faaliyetleri ile Katolik İrlanda'yı Protestanlaştırmaya yönelik bir toprak mülkiyet sistemi oluşturmayı hedeflemiştir. İrlandalılar İngiliz yayılcılığına karşı koymaya çalışsa da yeterli güce sahip olmadıklarından girişimleri sürekli başarısızlığa uğramıştır.

Bu çalışmada iki ülkenin tarihsel süreç içerisindeki ilişkileri incelenerek İngiltere'nin İrlanda üzerindeki toprak mülkiyetinin kontrolünü nasıl ele geçirdiği ve süreç boyunca iki ülke arasında yaşanan olaylar incelenmiştir. Ayrıca İrlanda'da iki taraf arasında kolonileşme süreci ile başlayan mücadele, reform hareketlerinin ardından mezhep farklılıklarından kaynaklanan çatışmalarla farklı bir boyut kazanmıştır. İngiltere, İrlanda'ya yerleştirilen Protestanları korumak için yerli halkın dini, iktisadi ve sosyal hayatını kısıtlayıcı yasalarla kontrolü ele geçirmeye

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır. Ayrıca bu çalışma, yazarın “İrlanda-İngiltere İlişkileri (1845-1852)” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Doktora Programı, Konya/Türkiye, e-mail: akfbygn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6968-790X

çalışmıştır. Bu süreçte toprakların mülkiyetinde Protestanların lehine dikkate değer ölçüde bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu durum toprağa bağlı bir şekilde hayatını idame ettiren Katolik İrlandalıların giderek fakirleşmesine yol açarken topraklarını giderek genişleten Protestan İrlandalılar ve İngiliz toprak sahiplerinin de aynı ölçüde zenginleşmesine neden olmuştur.

Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali'nin İngiltere ekonomisi ve askeri gücü üzerindeki olumsuz etkilerini fırsata çeviren İrlandalılar, 1798 yılında bağımsızlık girişiminde bulunmuş ancak bu girişim başarısızlık ile sonuçlanmıştır. İrlandalılar son girişimlerine rağmen İngiltere'den birtakım siyasi haklar elde etmiştir. Daha fazla taviz vermek istemeyen İngiltere hükümeti 1801 yılında yürürlüğe koyduğu Birlik Yasası ile iki ülkenin Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı şeklinde birleşmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İrlanda, İngiltere, Katolik, Protestan, İrlanda-İngiltere İlişkileri

EXTENDED SUMMARY

Ireland and England are two neighboring countries that have been in constant interaction both politically and economically. The colonization activities which England began in Ireland in the 12th century covered a long period and were observed to have dominated the Irish lands in time. One of the reasons that led to the England military intervention in Ireland was the ideas put forward by Pope Adrian IV regarding the Ireland. The pope claimed that the Ireland had become a rebel community by turning away from Christianity and asked Henry II for military intervention. Since the 16th century, England has sought to establish a system of land ownership to Protestantize Catholic Ireland through their colonization activities. The reform movements that have arisen in Europe have also affected Britain. The reformation process with the abolition of the Pope's authority over England was another important issue in terms of Ireland and England relations. But Catholics, the great majority of the Irish people, have continued to embrace the teachings of the Roman Church. Even though the Irish tried to fight against England's expansionism, their attempts to fight were always unsuccessful because they did not have enough military forces to be successful.

In this study, by examining the relations of the two countries in the historical process, how England took control of land ownership in Ireland and the events between the two countries during the process have been examined. In addition, the struggle between the two sides in Ireland, which began with the colonization process, took a different dimension with the conflicts arising from sectarian differences after the reformation movements. In order to protect the Protestants settlements in Ireland, England attempted to control the religious, economic and social life of the local population by restrictive laws. In that process, there has been a remarkable transformation of land ownership to the advantage of Protestants. This transformation has led to the progressive impoverishment of the Catholic Irish, who depend on the land. The Protestant Irish and British landowners, who progressively extended their lands, also became rich. However, while the attempt failed, it did provide them to obtain some political rights. The British government, which did not want to make any more concessions to Ireland, ensured that the two countries were united and established as the United Kingdom of Great Britain and Ireland, with the Union Act enacted in 1801. As a result, England had the right to direct control of Ireland.

The Irish potato famine between 1845 and 1852 is regarded as one of the most tragic events in modern history. As a result of the rotting of the potato, which is the main food of the majority of the Irish population, which was 8.2 million in 1845, due to *Phytophthora infestans*, sufficient yield could not be obtained. 1.2 million (%14,6) Irish, whose main source of income was potatoes, lacked purchasing power and lost their lives as a result of hunger and epidemics. An estimated 2 million (%24) had to migrate to foreign countries such as the United States, Canada, and Australia. As the main problem of the research, it has been attempted to focus on the historical process of the transformation of land ownership in Ireland, which caused the severe consequences of famine.

As part of this study it is objective to examine the events that took place until 1801, when the two countries were united, by addressing the historical process of Ireland-England relations that started in the 12th century. Without a doubt, the potato famine that occurred between 1845 and 1852 was a significant breaking point in relations between these two countries. In this context, in this study, it has been tried to understand the relations between the two countries by offering an insight into the process leading up to the period in question and to draw attention to the source of the conflicts that occurred between Protestants and Catholics in Ireland.

The political, economic, and religious events which took place between 1169 and 1801 in the context of Irish-English relations were discussed. The events that occurred as a result of the interaction between Catholics and Protestants and the actions of England on this matter have been revealed. Therefore, the scope of the study is limited to examining the historical dimension of the relations between Ireland and England that took place between 1169 and 1801.

As a method, the document analysis system, which is one of the research methods in the social science field, has been used. Firstly, books and articles on Irish-English relations have been researched. Studies and investigations in this area have been provided. Following the classification of the data obtained from the literature review, they were analyzed with some criticism. Then, the obtained data were synthesized and the writing phase was started.

Key Words: Ireland, England, Catholic, Protestant, Relations between Ireland-England

GİRİŞ

İrlandalılar, VIII. yüzyıldan itibaren topraklarını işgal edip hüküm süren Vikingleri XI. yüzyılın başlarında mağlup ederek adanın kontrolünü yeniden ele geçirmişlerdir. İrlanda'daki bölgesel krallıklar Vikinglerin ardından barışçıl bir yaşam sürmekten ziyade otoritelerini güçlendirmek ve adanın kontrolünü ele geçirmek için kendi aralarında bir dizi kanlı savaş yaşamışlardır. XII. yüzyıla gelindiğinde iç savaşların ardından birkaç krallığa bölünmüşlerdir. Bu krallıklar Ulster, Munster, Connaught ve Leinster'dir¹.

İrlanda ile İngiltere arasındaki ilk siyasi ilişkiler 1169 yılında başlamıştır. İrlanda'nın kuzeyinde yer alan Leinster Kralı Dermot MacMurrough, Connaught Kralı Roderic'e karşı yaptığı savaşta yenilince kendisine askerî destekte bulunması için İngiltere Kralı II. Henry'den yardım talep etmiştir. MacMurrough, II. Henry'ye yardım etmesi durumunda vassalı olmayı kabul edeceği ayrıca altın, gümüş ve kontrolündeki bir kısım toprağı da vereceğı vaadinde bulunmuştur². İrlanda üzerinde hâkimiyet kurmayı amaçlayan II. Henry bu fırsatı kaçırmamıştır. İrlanda'yı ele geçirme düşüncesi II. Henry saltanatından önce, büyük babası I. Norman Kralı William the Conqueror (1066-1087) döneminden itibaren tartışıla gelen bir konu olmuştur. Fransa'nın kuzeyinde yer alan Normandiya Krallığı, 1066 yılında Kral William öncülüğünde İngiltere'yi işgal ederek yönetimi ele geçirmiştir. 1066 yılından itibaren iki ülkenin tek çatı altında yönetildiğı Anglo-Norman Krallığı tesis edilerek İngiltere'de Normanların yönetimi başlamıştır³. William the Conqueror'ın İrlanda'yı fethetme planı askerî yönden zayıf durumda olan Anglo-Normanlar tarafından hayata geçirilememiştir⁴. Diğer önemli bir nokta ise ilk ve tek İngiliz Papa olan IV. Adrian'ın İrlanda'daki dinsel yolsuzluk ve istismarı sebep göstererek 1155 yılında *Laudabiliter et satis fructuose* (praiseworthy manner) olarak da bilinen bir papalık fermanı çıkartması olmuştur. Papa, bu ferman ile II. Henry'den İrlanda'ya bir sefer düzenleyerek “dini ve kültürel olarak yozlaşan, barbar bir topluluğa dönüştürülen” İrlandalıları daha gerçekçi bir Hristiyanlığa döndürmesi talebinde bulunmuştur⁵. Papa'nın bu isteğini yerine getirmesi halinde Hristiyanlık dünyasında güç ve nüfuz elde edeceğini öngören II. Henry için büyük bir fırsat doğmuştur⁶.

II. Henry, MacMurrough'a yardım etmesi için *Strongbow* olarak bilinen Richard de Clare önderliğinde bir İngiliz şövalye grubunu İrlanda'ya göndermiştir. Bu gelişmenin ardından Leinster Kralı MacMurrough, galip gelmeleri durumunda Richard de Clare'ı kızı Aoife (Eva) ile evlendireceğı sözünde bulunmuştur⁷. Anglo-Normanlar askeri güçleri ve üstün silahları sayesinde 1169 yılına kadar İrlanda'nın doğusundaki Waterford ve Doğu Ulster'den önemli

¹ Ruth Dudley Edwards ve Bridget Hourican, *An Atlas of Irish History*, 3. Edition, Routledge, New York 2005, s. 79.

² Paul F. State, *A Brief History of Ireland*, Facts On File, New York 2009, s. 66.

³ Charles H. Haskins, *The Normans in European History*, Ungar, New York 1959, s. 52; Ayrıntılı bilgi için Bkz: Stephen Morillo, *Warfare Under the Anglo-Norman Kings, 1066-1135*, Boydell Press, Woodbridge 1997; Sharon Turner, *The History of the Anglo-Saxons From the Earliest Period to the Norman Conquest*, Longmans, London 1852.

⁴ P. F. State, *A Brief History...*, s. 65.

⁵ Edmund Curtis, *A History of Ireland: From the Earliest Times to 1922*, Routledge, London 2002, s. 46.

⁶ Thomas E. Hachey ve Lawrence J. McCaffrey, *The Irish Experience Since 1800: A Concise History*, 3. Edition, M.E. Sharpe, New York 2010, s. 3.

⁷ P. F. State, *A Brief History...*, s. 65.

kasabalara sahip zengin güneydoğu bölümünün tamamını ele geçirmişlerdir. Kral sözünü tutmuş ve Richard de Clare'ı kızı ile evlendirmiştir. Richard de Clare, bu evlilik sayesinde Leinster Krallığında büyük bir nüfuz elde etmeyi başarmıştır. Bu olay İrlanda ve İngiltere ilişkileri açısından önemli bir kilometre taşı olarak değerlendirilebilir.⁸

1. Anglo-Normanlar Dönemi (1171-1485)

MacMurrough'un 1171 yılında ölmesinin ardından Richard de Clare, İrlandalı lordların ve kilise liderlerinin kendisine bağlılık yemini etmesi üzerine İrlanda'nın ilk Anglo-Norman Kralı olarak tahta geçmiştir.⁹ II. Henry, İrlanda'da rakip bir İngiliz devletinin kurulmasından endişelenmiş ve İrlandalılara gerçek kralın kim olduğunu hatırlatmak için ertesi yıl güçlü bir orduyla İrlanda'ya hareket ederek İngiltere'nin ada üzerindeki otoritesini güçlendirmiştir. Bu gelişmenin ardından İrlanda'daki krallıklar ya II. Henry ile savaşıp mücadele edecek ya da bölgelerinden tavizler vererek hâkimiyetlerine devam edeceklerdi. Richard de Clare, II. Henry'ye sadakatini sunarak himayesinde olduğunu göstermiştir. II. Henry stratejik bir hamle yaparak Dublin kentini himayesine almıştır. Bu sayede İngiltere, İrlanda'ya yönelik yapacağı çıkarmalarda askeri bir üs bölgesi elde etmiştir. II. Henry bu hamle ile kolonileşme planlarının da ilk adımını atmıştır. Bu gelişme karşısında İrlanda'daki krallar Anglo-Normanlara karşı koyacak güçte olmadıklarından II. Henry'ye sadakatlerini bildirerek savaşmaktan vazgeçmişlerdir. Bu konuda ilk adım Connacht Kralı olan Rory O'Connor'dan gelmiştir. II. Henry'ye bağlılığını bildirerek vassalı olmayı kabul etmiştir. 6 Ekim 1175 tarihinde aralarında imzalanan Windsor Antlaşması'na göre O'Connor, her yıl düzenli bir şekilde İngiltere'ye vergi ödeyecekti. Bunun karşılığında Anglo-Normanlar Leinster, Meath ve Waterford dışında kalan İrlanda topraklarında Rory O'Connor'ın hakimiyetini kabul edeceklerdi. Toprak hakimiyetindeki bu paylaşım İngiliz-İrlanda bölgelerinin oluşmasının ilk adımı olarak kayıt altına alınmıştır.¹⁰

Papa III. Alexander II. Henry'yi İrlanda'da kan dökmeden izlediği barışçıl politikadan dolayı tebrik etmiş ve dolaylı olarak İrlanda'daki yayılcılığını da tanımıştır. II. Henry yürüttüğü politika sayesinde hem otoritesini güçlendirmiş hem de kraliyet hazinesini zenginleştirmiştir. Yıllık vergi ödemeleri karşılığında İrlanda'daki krallara kendi bölgelerinde hâkimiyetlerine devam etmelerine izin vermesi İrlanda'da rakip bir kralın çıkma tehdidini de ortadan kaldırmıştır. II. Henry'nin başarısı İngiliz tarihçi William of Newburgh'un "*Romalılar tarafından bile fethedilemeyen, ilk çağlardan bu yana özgürlüğü doğuştan gelen bir hak olarak gören bu insanlar şimdi İngilizler tarafından kontrol altına alındı*" cümleleriyle özetleyerek İngilizlerin İrlanda üzerinde kurdukları hâkimiyetin ülke tarihi açısından ne kadar çarpıcı olduğuna dikkat çekmiştir.¹¹

XII. ve XIII. yüzyıllar arasında İngiltere'den İrlanda'ya çok sayıda göçmen yerleşmeye başlamıştır. Göçmenler hızla topraklarını genişletirken İrlandalıların da toprak hakimiyeti giderek zayıflamıştır.¹² İngilizlerin genişlemesi sırasında İrlandalıların birbirleri ile mücadele etmesi, karşı bir tepki oluşturma ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Bunun temel sebebi İngilizlerin İrlanda krallıklarının birbirleri ile olan mücadelelerini destekleyerek güçlenmelerini engellenmiş olmasıdır. İngilizler bu sayede ada üzerindeki etki alanlarını genişletmeyi başarmışlardır. Öyle ki, bir dönem adanın güney batısı yoğun bir İngiliz göçüne maruz

⁸ E. Curtis, *A History of...*, s. 44.

⁹ Paul Adelman ve Robert Pearce, *Access to History: Great Britain and the Irish Question 1798-1921*, 3. Edition, Hodder Education, London 2010, s. 2.

¹⁰ Robin Frame, *Ireland and Britain 1170-1450*, Hambledon Press, London 1998, s. 16.

¹¹ John Gillingham, *Conquests, Catastrophe and Recovery: Britain and Ireland 1066-1485*, Vintage Books, London 2014, s. 133.

¹² Sedat Laçiner, "İngiltere, Terör, Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları", *Avrasya Bir Vakfı Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Ankara 2001, s. 7.

kaldığından yerli halk adanın başka bölgelerine göçmek zorunda kalmıştır. Kolonileşmeye karşı bazı bölgelerde karşı koyulmaya çalışılmışsa da İrlandalılar, Anglo-Norman düzenli askeri birlikleri tarafından mağlup edilmişlerdir.¹³

XIII. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde İrlanda topraklarının yarısından fazlası Anglo-Normanlar tarafından kontrol altına alınmış durumdaydı. Ovaları, kıyıları ve nehir bölgelerini de içeren verimli tarım arazilerini Anglo-Normanlar ele geçirirken bataklıklar, tepeler ve ormanlar gibi verimsiz araziler İrlandalılara bırakılmıştı. Toprak paylaşımındaki bu eşitsizlik, İrlandalıların kendi topraklarında ikinci sınıf halk konumuna indirgenmesine yol açtığı açıktır. İrlanda'ya yerleşen İngiliz lordlar geniş toprakları küçük alt bölümlere ayırarak adaya gelen İngiliz çiftçi ve tüccarlara kiraya vermişlerdir. Anglo-Normanlar İrlanda adasında kalıcı olarak yaşamayı hedeflediklerinden bölgedeki güçlü İrlandalı beylerin kızları ile evlenerek nüfuzlarını genişletme fırsatı bulmuşlardır. Anglo-Normanlar, bir yandan büyük İrlandalı ailelerle kurulan evlilik bağları sayesinde nüfuzlarını güçlendirirken bir yandan da İrlanda geleneklerinin ve kültürünün dönüşümünü gerçekleştirerek yeni bir siyasi ve sosyal yapı kurmayı amaçlamışlardır.¹⁴

Avrupa'nın neredeyse tamamında takip edilen Anglo-Norman feodal sisteminin birçok özelliği XIII. yüzyılda İrlanda'da da görülmeye başlanmıştır. Feodalizm, bütün toprakların sahibi olan kralların ihtiyaç duyulan ticari mallar ya da asker karşılığında himayesindeki lordlara yıllık vergi karşılığında verildiği bir sistemdir. Bu sistemde lordların bir kısmı vergilerini aynî veya nakdî olarak öderken, diğer bir kısım lordlar ise vergilerini kralın yanında savaşa girerek veya şövalyelik yaparak ödemişlerdir. Toprağı bu şekilde kiralayan veya hibe yoluyla alan lordlar ise bu toprakları köylülere parseller şeklinde bölerek vermişlerdir. Bunun karşılığında köylülerden savaş zamanında asker; elde ettikleri ürünlerden belli oranda bir vergi ya da bazı ticari mallar talep etmişlerdir. Lordlar bu vergileri toplamak için ticaretin teşvik edildiği ve malların paraya çevrildiği pazaryerlerine sahip kasabalar veya kaleler inşa ettirmişlerdir. Bu kaleler önceki yapıların aksine taş ve betondan yapıldıkları için İrlandalıların saldırılarına karşı dayanıklılık göstermiştir. Bu gibi büyük yapıların inşa edilmesi İrlanda'ya yerleşen İngilizlerin burada kalıcı olacaklarının bir göstergesi olmuştur.¹⁵

Askerî güvenliğin sağlanması birçok İngiliz tüccar ve çiftçinin İrlanda'ya yerleşmesinin önünü açmıştır. Anglo-Norman toplumunda zengin topraksız insanlar ele geçirilen toprakların kral tarafından kendilerine verileceği umuduyla askeri seferlere katılmışlardır. Bu durum İrlanda'daki kolonilerin genişlemesinin motivasyon kaynağı olmuştur. Bir diğer neden de ucuz iş gücü ve rekabetin az olmasından faydalanarak zenginleşmekti. Bu bağlamda İngilizler tarafından önemli liman kentleri ve verimli tarım arazileri tespit edilerek koloniler oluşturulmuştur. İrlanda'da ürettikleri ticari malları İngiltere'ye ihraç eden İngilizler, neredeyse iki katından daha fazla kâr elde etmiştir. Nitekim II. Henry askerî birlikleri için gerekli olan gıda maddelerini İngiltere'den almak yerine İrlanda'dan alarak ordu maliyetini önemli ölçüde azaltmıştır. Bu dönemde İrlanda'dan başta İngiltere'ye olmak üzere birçok Avrupa ülkesine tahıl ürünleri, şarap, yün, deri, kereste ve hayvan ihracatı yapılmaktaydı. Özellikle XIII. yüzyılda Dublin Limanı, uluslararası ticaretin en önemli noktalarından biri haline gelmiştir. İngilizler ekonomik hayatın canlandırılması için adaya para ekonomisini getirmiş ve madeni

¹³ Mesut Şöhret, "Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu" *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2/4 (2013), s. 44.

¹⁴ P. F. State, *A Brief History...*, s. 72.

¹⁵ P. Adelman ve R. Pearce, *Access to History...*, s. 2.

paralar genel dolaşıma girmiştir. Yün ve deri gibi ticari mallar üzerindeki gümrük vergileri sayesinde İngiliz Kraliyet Hazinesi büyük miktarlarda gelir elde etmiştir.¹⁶

XIII. yüzyıl boyunca genişleyen İngiliz kolonilerinde ekonomik ve sosyal hayatın geliştirilebilmesi için İrlanda'da yeni kanun düzenlemeleri yapılmıştır. 1215 yılında İngiltere Kralı John ile İngiliz baronlar arasında yapılan müzakereler sonucunda *Magna Carta* adı verilen bir belge imzalanarak kanun üstünlüğü kabul edilmiş ve kralın yetkileri kısıtlanmıştır. Sıradan insanlara neredeyse hiç atıfta bulunmayan bu anlaşma ile kralın baronlara danışmadan vergileri arttırması, suçluluğu ispatlanmamış kişinin mallarına el koyması, insan hak ve özgürlüklerine yönelik kararlarda keyfi davranışlar sergilemesi engellenmiştir¹⁷. Anlaşmanın ikinci yılında (1217) III. Henry, bu belgeyi yeniden düzenlemiş ve İrlanda da dahil edilerek "*Great Charter of Ireland*" adı ile bir ekleme yapmıştır. Bunun sonucunda İrlanda'da *Brehon Yasaları* olarak bilinen geleneksel hukuk sistemine, İngiltere'de faaliyette olan hukuk sisteminin maddeleri entegre edilmiştir. İngiltere'de yürürlükte olan yasaları İrlanda'da da geçerli kılan ve böylece iki yasal sistemi birleştiren bir karar çıkartılarak İngiltere ve İrlanda ortak anayasası yürürlüğe konulmuştur. *Magna Carta*'nın sağlamış olduğu imtiyaz ve güvence sayesinde İrlanda'da topraklarını genişleten Anglo-Norman baronlarının haklarını güvence altına almıştır. Ancak bu kanunlardan İrlanda'nın yerli halkı yararlanamamıştır.¹⁸

Anglo-Normanlar, İrlanda'da idari yönetimin oluşturulması için bazı adımlar atmıştır. Bu amaçla 18 Haziran 1264 tarihinde Castledermot'da bir parlamento oluşturmuştur. Ancak bu parlamento halkı temsil eden üyelerden seçilmemiştir. Parlamento üyeleri Kral tarafından seçilmiş toprak sahibi şövalyeler, soylular ve din adamlarından meydana gelmekteydi. Ayrıca bu dönemde İrlanda'da Anglo-Norman yönetici sınıfından oluşan feodal beylerden bağımsız bir sivil hükümet kurulmuştur. İngilizler tarafından İrlanda toprakları idari bölgelere ayrılmış, İngiliz hukuk kuralları getirilmiş ve Anglo-Norman baronlarının özgürlüklerini azaltmak için girişimlerde bulunulmuştur. 1297 yılına gelindiğinde ise İngiltere'de olduğu gibi İrlanda'nın Dublin kentinde de halkı temsil eden yöneticilerin bulunduğu bir parlamento toplanmıştır. Bu parlamento toplumun birçok kesiminden üyeyi kapsadığından toplanan ilk gerçek İrlanda Parlamentosu olarak kabul edilmektedir.¹⁹

İngiltere, topraklarını genişletmek için 1296 yılında Kral I. Edward öncülüğündeki güçlü bir ordu ile kuzeye doğru ilerleyerek İskoçya'yı işgal etmiş ve ülkenin kontrolünü ele geçirmiştir. İngilizlerin işgaline karşı 1306'da Robert Bruce isimli bir asker İskoçların bağımsızlığını yeniden kazanması için harekete geçmiş ve İskoç lordlarının da yardımıyla 1314 yılında Bannockburn Savaşı'nda Anglo-Normanları yenmeyi başarmıştır. İskoçya'daki bu gelişmeden etkilenen İrlandalı lordlar Robert Bruce'tan Anglo-Normanlarla mücadele etmek için yardımcı olmasını talep etmiştir. Robert Bruce kardeşi Edward'ın İrlanda kralı olarak kabul edilmesi şartıyla yardım edeceğini bildirmiştir. Talebi kabul edilen Robert Bruce'un yardımıyla İrlandalı lordlar, Anglo-Normanları 1317 yılında mağlup etmeyi başarmışlardır. Daha sonraki yıllarda Anglo-Normanlar kontrolü yeniden ele geçirmiş olsalar da otoriteleri zayıflamış ve İrlanda'da Anglo-Normanların mağlup edilebileceği inancı artmıştır.²⁰ Takip eden yıllarda Kral III. Edward, İrlanda'nın Anglo-Norman hâkimiyetindeki bölgelerinde kontrolünü kaybetme eşiğinde olduğunu fark etmiş ve düşüş eğilimini tersine çevirmek için oğlu Lionel'i 1361'de

¹⁶ Benjamin T. Hudson, "The Changing Economy of the Irish Sea Province: AD. 900-1300", *Britain and Ireland, 900-1300 Insular Responses to Medieval European Change*, (Ed. Brendan Smith), Cambridge University Press, Cambridge 2004, s. 59.

¹⁷ Rees R. Davies, *Lords and lordship in the British Isles in the late Middle Ages*, (Ed. Brendan Smith), Oxford University Press, New York 2009, s. 21.

¹⁸ *Encyclopedia of Irish History and Culture*, Vol. 2, Thomson Gale, Michigan 2004, s. 790.

¹⁹ Clyve Jones (Ed.), *A Short History of Parliament: England, Great Britain, the United Kingdom, Ireland & Scotland*, The Boydell Press, Woodbridge 2009, s. 321.

²⁰ Sean Duffy, *Ireland in the Middle Ages*, St. Martin's Press, New York 1997, s. 137-138.

yeni bir orduyla Dublin'e göndermiştir. Lionel yerel Normanları topladıktan sonra Leinster ve Munster'a bir dizi harekât başlatmış ancak bu harekâtlar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Lionel askeri başarısızlıkların ardından idari yolla kontrolü ele alma planı yapmış ve bu amaçla 1366'da Kilkenny Parlamentosu'nu toplamıştır. Parlamentoda İrlanda'nın Anglo-Normanlar tarafından kontrol edilen bölgelerine ilişkin yasaları yeniden düzenlemiştir. Yeni yasalara göre; İrlanda dili Gaelce'yi konuşmak, İrlandalılarla evlenmek, İrlandalı çocukları evlat edinmek, İrlandalı isimler kullanmak ve geleneksel İrlanda kıyafetlerini giymek yasaklanmıştır. Lionel, değiştirilen yeni yasalar sonucunda İrlanda ve Anglo-Norman kültürünü ayırarak Anglo-Normanların düşüş eğilimini tersine çevirmeye çalışsa da Kilkenny tüzükleri amacına ulaşamamıştır. Bu durum İrlanda'ya yönelik büyük ölçekli bir askeri müdahalenin başlaması ve Anglo-Normanlar ile İrlanda arasındaki ilişkilerde yeni bir dönüm noktası olması açısından önem taşımaktadır. Lionel'in bütün çabalarına rağmen İrlanda'da Anglo-Normanların hakimiyetindeki zayıflama devam etmiştir. XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar devam eden düşüş, zaman içerisinde merkezi hükümet otoritesinin de zayıflamasına yol açmıştır²¹.

İngiltere monarşisi, *Yüz Yıl Savaşları* (1337 – 1453) ve *Güller Savaşı* (1455–85) dönemlerinde birtakım karışıklıklar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Kendi iç meselelerine daha fazla eğilmek zorunda kalan İngilizler, İrlanda üzerindeki hâkimiyetlerini artırmak için askerî harekât düzenlemekten ziyade kendilerine siyasi olarak yakın aileleri desteklemeyi ve kendi çıkarları doğrultusunda bu ailelere mali ve askeri destekte bulunmayı tercih etmişlerdir. İngiltere, İrlanda'ya geniş çaplı bir müdahalede bulunamadığından, sadece Dublin etrafında 30 km genişliğinde "*Pale*" adıyla da bilinen bir alanı kapsayan bölgede hâkimiyetini sürdürmek zorunda kalmıştır²².

2. Tudor Hanedanlığı Dönemi (1485-1603)

Fransa ile İngiltere arasında meydana gelen Yüzyıl Savaşları'nın sonucunda mağlup ayrılan İngiltere'de Kral V. Henry'ye karşı tepkiler yükselmiştir. Kralın akıl sağlığının yerinde olmadığını ileri süren York Hanedanı ile kralın soyundan geldiği Lancaster Hanedanlığı arasında 1455 yılından 1485 yılına kadar devam eden 30 yıllık bir çatışma dönemi yaşanmıştır. York Hanedanlığının simgesinin beyaz gül, Lancaster Hanedanının simgesinin kırmızı gül olmasından dolayı bu savaş dönemine Güller Savaşı veya Çifte Gül Savaşı denilmektedir²³. İki hanedan arasındaki şiddetli savaşlar sonucunda tahta geçecek bir varisin kalmamış olmasından dolayı Lancaster Hanedanlığının desteklediği Henry Tudor İngiltere tahtına geçmiştir. Henry Tudor, York Hanedanlığından Elizabeth ile evlenerek hanedanlar arasındaki savaş dönemini sonlandırmıştır²⁴.

İrlanda üzerinde zayıflayan İngiliz kontrolünü yeniden güçlendirmek isteyen Tudor Hanedanlığından Kral VIII. Henry, kendisinden önceki hükümdarlardan farklı bir yaklaşım benimsemiştir. İrlandalı lordlar arasında İngiltere'ye sadık bir destekçi kalmamış olması nedeniyle barışçıl bir politika benimsemeye karar vermiştir. VIII. Henry, İrlandalı lordlar ile bazı görüşmelerde bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda kendisini kral olarak tanıyan ve İngiliz yasalarına uymayı kabul eden yerel lordlarla bir barış anlaşması imzalamıştır. İngiltere de itaatleri karşılığında bu lordlara bölgelerinde yönetici olma hakkının yanı sıra kendilerine İngilizlerden herhangi bir tehdit gelmeyeceğinin garantisini vermiştir. Bu politika ile VIII.

²¹ Plantagenet Somerset Fry, *A History of Ireland*, Routledge, London 1988, s. 92-93.

²² P. Adelman ve R. Pearce, *Access to History ...*, s. 4.

²³ Merry E. Wiesner ve Hanks, *Early Modern Europe 1450-1789*, 2. Edition, Cambridge University Press, Cambridge 2013, s. 100.

²⁴ Ahmet Melih Aşan, *İngiltere 1648-1763*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elâzığ 2012, s. 22.

Henry, İrlanda'nın büyük bir bölümünün kontrolünü çok kısa bir sürede ve şiddete başvurmadan ele geçirmeyi başarmıştır²⁵.

XVI. yüzyılda mezhepsel farklılıkların sebep olduğu gelişmeler İrlanda ve İngiltere tarihi açısından oldukça önemlidir. VIII. Henry ilk eşi Aragonlu Catherine'den boşanmak ve Anne Boleyn ile evlenmek istemiştir. Bu amaçla Papa VII. Clement'e bir mektup göndererek boşanabilmesi için papalık fermanı çıkarmasını talep etmiştir. Catherine'nin yeğeni olan Kutsal Roma İmparatoru V. Şarlken'in Papa üzerindeki baskısı nedeniyle Henry'nin bu talebi reddedilmiştir. Talebi reddedilen VIII. Henry, din adamları ve İngiliz Parlamentosu'nun da desteğiyle Papa'nın İngiltere Kilisesi üzerindeki yetkisini sonlandırmıştır. Yaşanan bu olaydan sonra VIII. Henry 1533'te eşi Catherine'den boşanmış ve Anne Boleyn ile evlenmiştir²⁶.

Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılan VIII. Henry 1534 yılında Anglikan Kilisesi'ni kurarak başına geçmiştir. VIII. Henry, Başpiskopos Thomas Cranmer öncülüğünde reformlar yapmaya başlamıştır. Öncelikle Katolik Kilisesi'ne ait olan toprakları satmış ve gelirlerini zimmetine geçirmiştir. 1536 yılında İrlanda Parlamentosu VIII. Henry'yi kilisenin başı olarak kabul etmiştir. Parlamente'nin bu kararına rağmen Katolik İrlandalılar bu durumu reddetmiş ve Papa'yı lider olarak benimsemeye devam etmişlerdir. Bunun üzerine VIII. Henry, İrlanda ve İngiltere'de bulunan birçok manastırı yıkarak rahiplerini sürmüştür²⁷. Bu olay özellikle İrlanda'da büyük tepki çekmiş ve bir dizi isyan hareketinin başlamasına yol açmıştır. İrlanda üzerinde azalan otoritesini güçlendirmek isteyen VIII. Henry, önceden kullandığı İrlanda Lordu unvanı yerine İrlanda Kralı unvanını kullanmaya başlamıştır. VIII. Henry'nin İrlanda Kralı unvanı 1542 yılında İrlanda Parlamentosu tarafından da kabul edilmiştir. Bu sayede İrlanda üzerinde doğrudan yönetme hakkı elde eden VIII. Henry, kısa bir süre içerisinde isyanları bastırarak İrlanda üzerinde otoritesini yeniden tesis etmeyi başarmıştır²⁸.

Papa'nın İngiltere üzerindeki otoritesinin kaldırılması ile başlayan süreç ve reform hareketleri, İrlanda ve İngiltere ilişkileri açısından bir diğer önemli husustur. Avrupa'da ortaya çıkan reform hareketleri İngiltere'yi de etkilemiştir. Fakat İrlanda halkının büyük çoğunluğunu oluşturan Katolikler, Roma Kilisesi'nin öğretilerini benimsemeye devam etmiştir. İrlanda, Roma Katolikliği'ni benimsemeyi sürdürürken İngiltere'de Protestanların sayısı giderek artmaya devam etmiştir. VIII. Henry'nin ölümünden sonra tahta çıkan hükümdarlar İngiltere'deki Protestanlara karşı şiddetli müdahalelerde bulunmuş ve onları kafir olarak tanımlamıştır. I. Elizabeth döneminde Katolikler ve Protestanlar arasında yaşanan çatışmalar had safhaya ulaşmış durumdaydı. I. Elizabeth yaşanan bu çatışma dönemine son vermek için 1560 yılında *Birlik Yasası*'nı hazırlayarak mecliste oy çokluğu ile kabul ettirmiştir. Yeni yasalara göre Protestan mezhebini benimseyenlere inanç özgürlükleri verilmiştir. Bu dönemde İrlanda'da otoritesi zayıflayan I. Elizabeth daha fazla güç kaybetmemek için Katolikler üzerinde baskı yapmayı bırakmıştır. Bunun yerine Protestan İngilizleri İrlanda'ya yerleşmeleri konusunda desteklemiştir. Yeni politika ile İrlanda'da Katoliklerin yoğunlukta olduğu bölgelere Protestanlar yerleştirilerek ileride oluşabilecek İngiltere karşıtlığının önüne geçilmesi amaçlanmıştır²⁹.

Kraliçe I. Elizabeth, İrlanda üzerinde hâkimiyetini güçlendirebilmek için aşamalı bir fetih politikası gerçekleştirmiştir. İngiltere'de ortak fikir İrlandalıların ilkel ve barbar oldukları, bu nedenle de uygarlaştırılması gereken insanlar olduklarıydı. Ancak I. Elizabeth, İrlandalıları

²⁵ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 4.

²⁶ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 5.

²⁷ Michael A. Mullett, *Catholics in Britain and Ireland, 1558-1829*, Macmillan Press, London 1998, s. 55.

²⁸ Stephen. R. Howe, *Ireland and Empire: Colonial Legacies in Irish History and Culture*, Oxford University Press, Oxford 2005, s. 22.

²⁹ Mehmet Temel, "Osmanlı Arşivi Belgelerinde İrlanda İhtilali", *SUTAD*, S. 43, 2018, s. 343; P. Adelman ve R. Pearce, *Access to History...*, s. 4

doğrudan Protestanlığa zorlamanın toplu bir isyana sebep olabileceğini düşünerek ihtiyatlı bir politika benimsemiştir.³⁰ Bu sırada İrlanda'da artan İngiliz kontrolünün, Kelt mirasına, Brehon yasalarına ve Katolik inancına bir tehdit oluşturduğuna inanan İrlanda'da yaşayan Anglo-Norman lordları ile yerli İrlandalı lordlar ittifak kurarak I. Elizabeth'e karşı bir isyan hareketi başlatmıştır. Elizabeth'in saltanatının en büyük ve en tehlikeli isyanı 1595 yılında İrlanda'nın kuzeyindeki Ulster şehrinde bulunan Hugh O'Neill adlı İrlandalı bir lord tarafından gerçekleştirilmiştir. İngiltere'ye karşı İspanya ve İskoçların da desteğini alan O'Neill 1601 yılına kadar adanın kuzeyindeki İngiliz yerleşkelerini yakıp yıkmıştır.³¹ İsyana hareketi I. Elizabeth'in otoritesi için ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Kraliçe isyanı bastırması için Charles Blount öncülüğünde güçlü bir ordu göndermiştir. 1603 yılında Hugh O'Neill ve İspanyol müttefikleri Kinsale Savaşı'nda mağlup edilmiş ve taraflar arasında 30 Mart 1603 tarihinde Mellifont Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre; ele geçirilen bölgelerde Katoliklerin kolej kurmaları yasaklanmış, Brehon Yasalarının yerini İngiliz Yasaları almış, Gaelce yasaklanmış ve İngilizce resmi dil olarak kabul edilmiştir.³² İsyana hareketinin sonlandırılmasının ardından bölgedeki otoriteyi güçlendirmek için yerel bir yönetim oluşturulmuştur. Savaşın sonra ilk defa tüm İrlanda, İngiliz yönetiminin yeni gücünü temsil eden Dublin kentinden yönetilmeye başlanmıştır.³³

O'Neill'in başlattığı isyanın İngiltere tarafından bastırılmasının ardından birçok İrlandalı kontun Avrupa'ya kaçması üzerine bu döneme "*İrlanda Kontlarının Kaçışı/Uçuşu*" (*The Flight of the Earls*) adı verilmiştir. Kontların kaçışı ile ortaya çıkan güç boşluğu Ulster halkını savunmasız bırakmıştır. Ortaya çıkan bu güç boşluğu İngilizlerin bölgede yoğun bir şekilde kolonileşme faaliyetlerine olanak sağlamıştır.³⁴ İngilizler daha önceki kolonilerde yapmış oldukları hatalardan ders çıkarmış ve Ulster'de kurulan yeni yerleşkelerde daha ciddi politikalar benimsemişlerdir. İngilizler Ulster ve çevresini Protestan mezhebini benimseyen kişilere tahsis etmiş, Katolik mezhebine mensup olanların buralarda çalışması yasaklanmıştır. *Ulster Plantasyonu* olarak da adlandırılan bu kolonileşme sürecinde İngiltere'den İrlanda'ya göç teşvik edilmiş ve göçmenlerin İngiltere'nin güvencesinde olacakları garanti edilmiştir. Protestanlara ait toprakların artması onları hem dini hem de politik konularda güçlü kılmıştır. Bu gücü destekleyen bir başka olay ise Roma Katolik Kilisesi'nin baskılarından kaçan İskoç Presbiteryenlerin Ulster'e göç etmesi olmuştur.³⁵

3. Stuartlar Dönemi (1603-1714)

I. Elizabeth'in ölümünün ardından bir varis bulunmadığı için İngiltere Parlamentosu kraliçenin kuzeni olan İskoçya Kralı James Stuart'ı 24 Mart 1603'te İngiltere tahtına geçirmiştir. I. James'in İngiltere tahtına geçmesi ile Stuartlar dönemi başlamıştır. Kral James'in hükümdarlığı döneminde İrlanda, İskoçya ve İngiltere tek bir hükümdarın kontrolüne geçmiştir. Stuartların hem farklı bir kültürden hem de farklı bir mezhepten gelen yerleşimciler olmaları İrlanda içerisinde bir bölünmenin yaşanmasına neden olmuştur. Protestan ve Katolikler arasında yaşanan bu bölünme ve İngiltere tarafından bunu desteklemek üzere oluşturulan

³⁰ Jefferson Holdridge, "Great Hunger, Unspeakable Home: Landscape, Nature and Original Sin in Lady Morgan's *The Wild Irish Girl* and William Carleton's *The Black Prophet*", *Ireland's Great Hunger Relief, Representation, and Remembrance*, (Ed. David A. Valone), 2. Edition, University Press of America, New York 2010, s. 41.

³¹ John Patrick Montanno, *The Roots of English Colonialism in Ireland*, Cambridge University Press, New York 2011, s. 133.

³² Liam Kennedy, *Ulster Since 1600: Politics, Economy, and Society*, Oxford University Press, Oxford 2013, s. 90.

³³ John A. Wagner ve Susan Walters Schmid (Edl.), *Encyclopedia of Tudor England*, Vol. 1, California 2012. s. 673.

³⁴ *Encyclopedia of Irish...*, s. 369.

³⁵ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 7.

ayrıştırıcı politikalar, toplum içerisinde baş gösteren kargaşa ve huzursuzluğun da başlıca nedeni olmuştur.³⁶

Her ne kadar ülkeyi resmen yöneten kişi kral olsa da parlamento, kralın isteklerini gerçekleştirmesi konusunda kısıtlamalar getirmiştir. I. James döneminde Ulster'e, İskoçya'dan Presbiteryenler, İngiltere'den de Anglikanlar yerleştirilerek topraklar genişletilmiştir.³⁷ I. James'in politikalarını olumsuz bulan Katolik Guy Fawkes ve Robert Catesby liderliğindeki bir grup gizlice Westminster Sarayı'nın mahzenlerine yerleştirilen barut fiçilerini patlatmak suretiyle 5 Kasım 1605'te Kralı, prensi ve parlamentoyu havaya uçuracak bir plan yapmıştır. Suikast planı gerçekleştirilmeden suçlular yakalanıp idam edilmiştir. *Barut Komplosu* olarak ifade edilen girişim Katoliklerin şiddetli bir şekilde cezalandırılması ve buna yönelik yasaların çıkarılması ile sonuçlanmıştır.³⁸

James'in ölümünde sonra başa geçen Kral I. Charles, Katolik olması nedeniyle aldığı kararlarda parlamento ile sık sık çatışmıştır.³⁹ 1629 yılında I. Charles'ın vergileri yükseltme talebi parlamento tarafından reddedilince parlamentoyu ortadan kaldırmış ve ülkeyi tek başına yönetmeye başlamıştır. I. Charles 1637 yılında Anglikan Kilisesi'nin öğretilerine göre uyarlanmış bir dua kitabını, İskoç Kilisesi'nde okutulması için hazırlık yapmıştır.⁴⁰ Kralın bu girişimi İskoç din adamları başta olmak üzere halktan büyük tepki çekmiş ve krala karşı bir isyan hareketi başlatılmıştır. I. Charles, isyanı bastırmak için meclisi toplamış ancak meclis savaş maliyetinin yüksek olması nedeniyle bu talebi onaylamamıştır.⁴¹ Savaşın ağır maliyetine rağmen kral, İskoçya üzerine askeri birlikleri göndermiştir ancak askerî harekât başarısızlıkla sonuçlanmıştır. I. Charles'ın askeri kuvvetleri İskoçlar tarafından mağlup edilince ordularını geri çekmek zorunda kalmıştır. Kralın başarısız politikaları sonucu halk parlamentonun da desteğini alarak isyan hareketi başlatmıştır.⁴²

Katolik İrlandalılar 1641'de İngiltere'de parlamento yanlıları ve Kral arasında yaşanan iç savaştan yararlanarak Protestan yerleşimcilerin bulunduğu bölgelerdeki toprakları ele geçirmiştir.⁴³ Ardından İngiliz yönetim merkezi Dublin'i ele geçirmeye çalışsalar da bu girişim başarısız olmuştur. Ancak başarısızlıklarına rağmen ayaklanma devam etmiş ve bütün ülkeye yayılmıştır. İsyân hareketi 1641-1653 yılları arasında *İrlanda Konfederasyon Savaşları* adı verilen yeni bir döneminin başlamasına neden olmuş ve tüm İrlanda'da Protestan yerleşimcilere yönelik katliamlar gerçekleştirilmesi ile sonuçlanmıştır. Ulster'deki isyanda 15 bine yakın Protestan yerleşimci Katolikler tarafından öldürülmüştür. İngiltere, içinde bulunduğu iç savaş sebebiyle İrlanda'ya askeri bir müdahalede bulunamamıştır. İç savaş, I. Charles'ın bazı parlamento üyelerini tutuklatmasıyla başlamış ve kısa bir süre sonra da önü alınamayan bir kaosa dönüşmüştü. İskoçya, İrlanda ve İngiltere'nin dahil olduğu bu savaşa daha sonra *Üç Krallık Savaşı (1639-1651)* adı verilmiştir. I. Charles, İngiltere'yi yönetmede gösterdiği başarısızlık ve eleştirileri ortadan kaldırmak amacıyla İskoçya üzerine yaptığı bir seferde yenilgiye uğramış ve esir düşmüştür. İskoçlar I. Charles'ın, İngiltere'de yargılanması için

³⁶ P. Adelman ve R. Pearce, *Access to History...*, s. 4.

³⁷ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 7.

³⁸ Steven G. Ellis ve Christopher Maginn, *The Making of the British Isles: The State of Britain and Ireland, 1450-1660*, Routledge, New York 2013, s. 299.

³⁹ David Hempton, *Religion and Political Culture in Britain and Ireland From the Glorious Revolution to the Decline of Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2003, s. 13.

⁴⁰ Chris Cook ve John Wroughton, *English Historical Facts 1603-1688*, Palgrave Macmillan, London 1980, s. 123.

⁴¹ George Southcombe, Grant Tapsell, *Restoration Politics, Religion, and Culture: Britain and Ireland, 1660-1714*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2010, s. 102-103.

⁴² P. State, *A Brief History...*, s. 1-2.

⁴³ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 9.

teslim etmiştir. I. Charles İngiltere’de iç savaşı körüklediği gerekçesi ile ihanetle suçlanmış ve 1649 yılında idam edilmiştir⁴⁴.

I. Charles’ın idamı İngiltere’de yönetim şeklinin değişmesine sebep olmuştur. 1649 yılında cumhuriyet rejimine geçen İngiltere’de iç savaş sona ermiş, parlamento üyelerinden Oliver Cromwell İngiltere’nin yeni yöneticisi olarak tayin edilmiştir. Oliver Cromwell, İrlanda’da meydana gelen saldırıları durdurmak ve Katolik İrlandalılar tarafından ele geçirilen toprakları yeniden İngiltere’ye bağlamak için 15 Ağustos 1649 tarihinde 12 bin askerle Dublin’e çıkarma yapmıştır⁴⁵. Binlerce Katolik İrlandalıyı öldüren Cromwell, yapılan bu askeri müdahale ile “öldürülen Protestanların intikamının alındığını” ifade etmiştir⁴⁶.

Cromwell’in “*ya cehenneme ya da Connaught’a*”⁴⁷ olarak tarif edilen politikası sonucu İrlandalılar milyonlarca dönümlük verimli topraklarından uzaklaştırılmış ve boşalan araziler askerlere ödül olarak dağıtılmıştır. Cromwell’in İrlanda genelinde yapmış olduğu harekatta 600 binden fazla Katolik’in öldürülmüş olduğu ve binlercesinin de köle olarak denizaşırı ülkelerde satışa çıkarıldığı ileri sürülmektedir. Katoliklerden alınan ve Protestanlara dağıtılan topraklara *Cromwell Yerleşimleri* adı verilmiştir⁴⁸.

1641 yılına kadar Katolikler İrlanda topraklarının %60’ına sahipken Cromwell’den sonra bu oran %8’e kadar gerilemiştir. Cromwell döneminde İrlanda topraklarının yaklaşık %92’si Protestanların eline geçmiştir. Toprak mülkiyetinde yaşanan bu değişim İrlanda’daki Protestan yükselişinin temelini oluşturmuştur. 1652 yılında İrlanda’da isyan bastırıldıktan sonra İngiltere Parlamentosu tarafından Yerleşim Yasası kabul edilmiştir. Bu yasaya göre Katoliklerin kamuda çalışması yasaklanmış, isyana katıldığı tespit edilen rahipler infaz edilmiş, İrlanda resmi dili Gaelce’nin kullanılması yasaklanmıştır⁴⁹.

Oliver Cromwell her ne kadar özgürlük ve demokrasi mücadelesi için göreve getirilmiş olsa da 1653 yılında parlamentoyu yok saymış ve ülkeyi diktatörlükle yönetmiştir. Cromwell dönemi İrlanda tarihinin en kanlı dönemlerinden birine sahne olmuştur. Oliver Cromwell’in ölümünün ardından meydana gelen krizler İngiltere ve İrlanda’nın cumhuriyet rejiminden uzaklaşmasına neden olmuştur⁵⁰.

Cromwell’in 1660 yılında ölümünün ardından parlamento, İngiltere’de monarşiyi yeniden gerçekleştirmek istemiştir. Bu doğrultuda idam edilen I. Charles’ın oğlu II. Charles’ı tahta geçirerek monarşiyi yeniden yürürlüğe koymuştur. II. Charles tahta geçtikten sonra Cromwell’in Katolik karşıtı yasalarını hafifletmiştir. Tutuklu olan birçok İrlandalı da serbest bırakılmıştır. Katoliklere karşı uygulanan baskılar azaltılmış ve ibadetlerini yapabilmelerine imkân tanınmıştır. Birçok Katolik İrlandalı da Protestanlardan topraklarını geri almayı başarmıştır. II. Charles’ın 15 Mart 1672 tarihinde yayımlanmış olduğu “Kraliyet Hoşgörü Bildirgesi” ile Katoliklere dini konularda özgürlük tanınmış olsa da İrlanda Parlamentosu’nda yer almalarına izin verilmemiştir⁵¹.

II. Charles’ın ölümden sonra İngiltere tahtına kardeşi II. James (6 Şubat 1685) geçmiştir. II. James, İngiltere tahtına geçen son Katolik kral olmuştur⁵². Tahta çıktıktan sonra

⁴⁴ Peter Ackroyd, *Civil war: A history of England*, 3. Edition, Palgrave Macmillan London 2014, s. 305.

⁴⁵ Toby Barnard, *The Kingdom of Ireland 1641-1760*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2004, s. 732.

⁴⁶ E. Curtis, *A History of...*, s. 249-250.

⁴⁷ İrlanda’nın Batısında yer alan verimsiz arazilerin olduğu bölge.

⁴⁸ T. Barnard, *The Kingdom of...*, s. 739.

⁴⁹ Lukas Dregne, “Just Warfare, or Genocide?: Oliver Cromwell and the Siege of Drogheda”, *Undergraduate Theses and Professional Papers*, University of Montana 2017, s. 6.

⁵⁰ Sean J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland, 1630-1800*, Oxford University Press, Oxford 2008, s. 121.

⁵¹ C. Cook ve J. Wroughton, *English Historical Facts...*, s. 39.

⁵² S. J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland...*, s. 173.

Katoliklerin devlet kademelerinde çalışmalarını engelleyen yasaları kaldırmaya çalışmış, ordu içerisinde yüksek rütbeli Protestanları tasfiye ederek yerlerine Katolik askerleri atamıştır. Göreve geldikten 1 yıl sonra rütbeli askerlerin %66'sı, devlet memurlarının da %40'ının Katoliklerden seçilmiş olmasını sağlamıştır. II. James, İrlandalı Katoliklerin parlamentoda görev alabilmelerini de sağlamıştır.⁵³ İrlanda ve İngiltere'deki Protestanlar, hoşgörü politikası ve Katoliklere tanınan haklara tepki göstermişlerdir. Katoliklerin, İrlanda ve İngiltere'de gittikçe güçlenmeye başlaması Protestanları tedirgin etmiştir. 1688 yılında II. James'in oğlu Edward doğduğunda Protestan soylular ve parlamento destekçileri kalıcı bir Katolik hanedanlığın kurulacağı endişesi ile II. James'in kızı ile evli olan Hollanda'daki Orange Prensi III. William'ı ve eşi Mary'yi (II. James'in Protestan kızı) İngiltere'de Protestan hanedanlığını yeniden tesis etmek için davet etmişlerdir. Parlamantonun talebini kabul eden III. William, büyük bir ordu toplayarak eşi Mary ile İngiltere'ye doğru hareket etmiştir. Bu haberi alan II. James ülkeyi terk ederek Fransa'ya sığınmak zorunda kalmıştır. Herhangi bir sorunla karşılaşmadan İngiltere'ye ulaşan III. William, parlamento tarafından 13 Şubat 1689 yılında kral ilan edilmiştir.⁵⁴

Fransa'ya kaçan II. James, XIV. Louis'in desteğiyle yeniden İngiltere tahtını ele geçirme planları yapmaya koyulmuştur. Bu dönemde Avrupa'da gücünü arttırıp hızla topraklarını genişleten XIV. Louis İngiltere'ye karşı elde edilecek zaferinin kendisini Avrupa'da rakipsiz kılacağını düşünerek II. James'e yardım etmeyi kabul etmiştir. İrlanda'daki Katoliklerin desteğini de alacağını düşünen II. James, 7 bin kişiyi bulan Fransız kuvvetleriyle İrlanda'ya asker çıkarmıştır. Katolik İrlandalılarla birleşen XIV. Louis, Protestan kalelerini tek tek ele geçirmiştir. Katolik İrlandalılar II. James'e destek vererek inançlarını özgürce yaşayabileceklerini ve topraklarını geri alabileceklerini düşünerek yardım etmiştir. II. James'in ilerleyişini durdurmak için karşı taarruza geçen III. William 36 bin kişilik ordusuyla İrlanda'ya hareket etmiştir. 1641 yılında yaşanan isyanda olduğu gibi Katoliklerin saldırılarının tekrarlanmasından endişe duyan Protestan İrlandalılar III. William'ın safında yer almıştır. III. William'ın 36 bin kişilik ordusuna karşı II. James'in komutasında 23 bin kişilik bir ordu bulunmaktaydı. İki ordu Dublin kentinin 40 km güneyinde yer alan Boyne Nehri'nde karşı karşıya gelmiştir. 1 Temmuz 1690 tarihinde Boyne Savaşı'nda iki ordu çarpışmış ve savaş III. William'ın zaferi ile sonuçlanmıştır. Savaşın sonra II. James bir daha dönmek üzere Fransa'ya kaçmıştır. Bu savaş sonucunda Cromwell döneminde topraklarına el konulan Katolik İrlandalıların topraklarını geri alma umutları da tamamen tükenmiştir.⁵⁵

III. William'ın tahta geçmesinin ardından etkin gücünü yeniden tesis etmek isteyen parlamento, kralın da desteğini alarak Haklar Beyannamesi (Bill of Rights)'ni hazırlayarak bir dizi kanunu yürürlüğe koymuştur. Kanunlara göre; parlamento ifade özgürlüğüne sahip olacak, sık sık toplanacak, parlamentodan onay almadan vergi ve asker toplanamayacak, parlamentoda kabul edilen yasalar, kral da dahil herkesi bağlayacaktır. Yeni yasalarla ticaret hukuku da yeniden düzenlenerek hanedanın deniz aşırı ticarete tekelleşmesinin önüne geçilmiştir. Yasalarla kralın ve yönetici sınıfın gücü kısıtlanarak parlamento siyasi ve ekonomik kuralları belirleyen etkin güç olmuştur. III. William ile başlayan ve parlamento etkin şekilde rol aldığı bu döneme *Muhteşem Devrim (Glorious Revolution)* adı verilmiştir.⁵⁶

III. William savaşın sonra farklı dini görüşlere karşı hoşgörülü bir şekilde yaklaşmıştır. Ancak buna karşı çıkan İngiltere ve İrlanda'daki Protestanlar, Katoliklerin Protestanlara karşı

⁵³ S. J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland...*, s. 173-174.

⁵⁴ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s.11; Chris Cook ve John Stevenson, *English Historical Facts 1688-1760*, Palgrave Macmillan, London 1988, s. 1.

⁵⁵ Edward O'Boyle, "Classical Economics and The Great Irish Famine: A study in limits", *Forum for Social Economics*, Vol. 35/2, s. 35-36; T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 11.

⁵⁶ Geoffrey Holmes, *Britain After the Glorious Revolution, 1689-1714*, Macmillan, London 1969, s. 41-42.

saldırıların cezalandırılmasını talep etmiştir. Bu bağlamda İngiltere Parlamentosu 1695 yılında İrlanda'da *Penal Laws* olarak bilinen ceza yasalarını yürürlüğe koymuştur. Yasalara göre; İrlanda'da Katoliklerin oy kullanmaları, parlamentoda bulunmaları, silah satın almaları, devlet memuru olmaları, 5 pounddan pahalı ata sahip olmaları, eğitim için Avrupa ülkelerine gitmeleri, avukat veya yargıç olmaları yasaklanmıştır. Ayrıca Katoliklerin, Protestanlardan kalan toprakları miras olarak almaları, herhangi bir araziyi satın almaları, bir araziyi 31 yıldan daha uzun kiralamaları da yasaklanmıştır. Bunların yanı sıra Katolik bir toprak sahibi öldüğünde mirası oğulları arasında paylaşıldı ancak en büyük oğlu Protestan ise veya sonradan Protestanlığı benimserse tüm toprağa sahip olma hakkı elde etmiştir⁵⁷.

Ceza yasalarının getirmiş olduğu hukuksal baskılar, mülkiyet konularındaki kısıtlamalar Katolik aristokrasininin Protestanlığa geçişine neden olsa da özellikle kırsal kesimde yaşayan Katolik İrlandalı halk mezheplerini değiştirmemişti. Ceza yasaları sadece dini konularda baskı getirmemiş aynı zamanda ekonomik hayatı da derinden sarsmıştır. Katoliklerin toprak mülkiyetlerine sınır getirilmesi ve miras kalan toprakların eşit şekilde bölünmesi büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkmasının önüne geçmiştir. Bu durum güçlü bir Katolik burjuvazisinin oluşumunu engellemiştir. Ayrıca Katoliklerin aile birliğini bozmak amacıyla Protestanlığa geçen kişiye babasına ait toprakları elinden alabilme hakkı tanınması Katolik aile birliğini de tehdit etmiştir. Ceza yasaları, 1366 yılında çıkarılan Kilkenny Tüzükleri'nin güncellenmiş bir yorumuna dönüştürülmüştür. İngilizler ele geçirdikleri topraklarda yaşayan Katolik halkı baskı altına alarak Protestanlığın yükselişine engel olabilecek unsurları ortadan kaldırmıştır. İrlanda'daki Katolikler kendi ülkelerinde ikinci sınıf vatandaş konumuna indirgenmiş ve doğrudan İngiltere tarafından yönetilmiştir. Ceza yasaları sadece Katolikleri değil aynı zamanda İrlanda'nın kuzeyinde yaşayan Presbiteryen mezhebine mensup kişileri de etkilemiştir. Protestanlar tarafından yapılan ayrımcı tutumdan kurtulmak, inançlarını özgürce yaşayabilmek ve iyi bir hayat sürdürebilmek için yaklaşık 250 bin Presbiteryen 1717 ve 1776 yılları arasında Yeni Dünya olarak da adlandırılan Amerika'ya göç etmiştir⁵⁸.

Batı Avrupa'da 1741 yılında şiddetli soğukların yaşandığı bir kış gerçekleşmiştir. Şiddetli soğuklar İrlanda'da tahıl ürünleri ve patates mahsulünde verimin düşmesine yol açmıştır. Halkın büyük bir bölümünün temel besin kaynağı patates olduğu için İşçilerin beslenmesinde önemli rol oynayan yulaf ve patates hasadının yapılamaması ve depolanan ürünlerin bozulması sonucunda gıda fiyatları artmıştır. Yeterli alım gücüne sahip olmayan yaklaşık 400 bin⁵⁹ İrlandalı açlık ve salgın hastalıkların etkisi ile hayatını kaybetmiştir⁶⁰.

4. İrlanda Halkının Bağımsızlık Girişimleri

İngiltere XVIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren savaşların getirmiş olduğu mali yükü hafifletmek için Kuzey Amerika'daki kolonilerinden aldığı vergileri yükseltme kararı almıştır. Artan vergi yüküne tepki gösteren koloni halkı İngiltere'ye karşı isyan etmiş ve 1775 yılında Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nı başlatmıştır. Bu savaşta İskoçya ve İrlanda'da İngiltere'nin baskısından kaçan Presbiteryenler savaşı ve savaşın kazanılmasında önemli rol oynamışlardır. Bağımsızlık için savaşan Amerikalı devrimciler Fransa'nın da desteği ile 1783 yılında İngiltere'yi mağlup etmeyi başarmıştır. İngiltere'nin bu yenilgisi İrlanda'da yaşayan Katolikleri ve İrlanda'nın yönetiminde daha fazla güç elde etmek isteyen Protestanları İngiltere'ye karşı harekete geçirmiştir. 1789 yılında Fransa'da yaşanan devrim hareketinin

⁵⁷ Alice Effie Murray, *A History of the Commercial and Financial Relations between England and Ireland from the Period of the Restoration*, P.S. King & Son, London 1907, s. 16-17; T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience...*, s. 14.

⁵⁸ S. J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland...*, s. 381.

⁵⁹ Nüfusun yaklaşık %16'sı.

⁶⁰ Cathal Póirtéir, *The Great Irish Famine*, Mercier Press, Cork 1995, s. 53-55.

sonucunda kralın tahttan indirilmesi, İrlandalı Katoliklerin İngiltere'ye karşı mücadele isteğini daha da artırmıştır⁶¹.

1775–1783 Amerikan Bağımsızlık Savaşı ve Fransız İhtilali'nden etkilenen İrlandalı Katolik ve Protestanlar, bağımsız bir İrlanda Cumhuriyeti kurmak için Birleşik İrlandalılar Cemiyeti'ni oluşturarak İngiltere'ye karşı birlikte mücadele etmeye karar vermişlerdir. Cemiyetin bir isyan başlatıp İngiltere monarşisini sona erdirmesinden endişelenen İngilizler, Katoliklere daha fazla hak tanınmasına karar vermişlerdir. Bu bağlamda Katoliklerin oy kullanabilmesine ve İrlanda Parlamentosu'nda milletvekili olarak seçilmesine izin verilmiştir. Bu gelişmelere ek olarak İrlandalı Katoliklere uygulanan ceza yasaları kaldırılmış ve İrlanda kısmen de olsa siyasal bağımsızlığını elde etmiştir⁶².

Elde edilen bu siyasal haklar sonucundan Theobald Wolfe Tone önderliğinde daha fazla hak ve özgürlük elde edilebileceğini düşünen İrlandalılar, yeni bir isyan hareketi planlamışlardır. Wolfe Tone, İrlanda halkını birleştirmek, geçmişte yaşanmış olan tüm çekişmelerin hatırasını silmek, Katolik, Protestan ve muhalif mezhepler yerine “İrlandalı” ortak ismini kullanarak bir millet bilinci oluşturmayı amaçlamıştır. Wolfe Tone, Fransa'ya giderek İngiltere'ye karşı başlatacakları bağımsızlık savaşı için askeri destek talebinde bulunmuş ve bu talep Fransız Devrim Hareketi tarafından kabul edilmiştir. Wolfe Tone daha sonra İrlanda'ya geri dönerek planlarını gerçekleştirmeye yönelik hazırlıklara başlamıştır. Katolik İrlandalıların bir isyan hareketi hazırlığı içerisinde olduğunu fark eden İngiltere, Katolik ve Protestanlar arasındaki birliği sona erdirmek için milis birlikler oluşturarak karşı saldırılarda bulunmuş ve isyanı yöneten birçok lideri tutuklatmıştır⁶³.

1798 yılında başlayan isyan hareketi Wexford, Ulster ve Kılalla gibi bölgelerde başarılı sonuçlar elde etmiş olsa da liderleri tutuklanan Katolik İrlandalılar sistemli bir şekilde hareket edememiş ve binlerce kayıp vermiştir. 15 bin kişilik Fransız kuvveti 43 gemiyle İrlanda'ya doğru harekete geçmiş ancak denizdeki kötü hava koşulları nedeniyle İrlanda'ya ulaşmadan ciddi kayıplar verdiklerinden Fransa'ya geri dönmek zorunda kalmışlardır⁶⁴. Wolfe Tone önderliğinde yaklaşık 3 ay süren bu isyan hareketi, İngilizler tarafından şiddetli bir şekilde bastırılmıştır. Tutuklanan isyancılar savaş suçlusu olarak yargılanarak idam edilmiştir. İsyanda yaklaşık 50 bin İrlandalının öldüğü tahmin edilmektedir⁶⁵.

İsyan bastırıldıktan sonra İngiltere Başbakanı William Pitt, İrlanda'da cumhuriyetçilerin sayısının oldukça fazla olduğunu ve olası bir isyan hareketinin önüne geçebilmek için İrlanda'nın yönetim şeklinin değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu doğrultuda 1 Ocak 1801 yılında İrlanda ve İngiltere parlamentolarının almış olduğu ortak bir kararla ilan edilen Birlik Yasası ile Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı kurulmuştur. Bu kararın ardından İrlanda Parlamentosu feshedilmiş ve doğrudan İngiltere tarafından yönetilmeye başlanmıştır⁶⁶. İrlanda 1801 yılından itibaren İngiltere'ye bağlanmış ve İngiliz parlamenter sistemine dahil edilmiştir. İngiltere'deki Lordlar Kamarası'na 4 ruhani ve 28 lord, Avam Kamarası'na da illerden 99 ve Dublin Üniversitesi'nden 1 kişi olmak üzere toplam 100 İrlandalı milletvekili seçilmiştir⁶⁷. Katolik İrlandalılar seçimlerde oy kullanma hakkı elde etmişse de milletvekili olarak seçilmeleri yasaklanmıştır⁶⁸. Manevi konularda kararların alındığı İrlanda Kilisesi'nin

⁶¹ S. J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland...*, s. 385.

⁶² Chris Gilleard, *Old Age in Nineteenth-Century Ireland: Ageing under The Union*, Palgrave Macmillan, London 2017, s. 3.

⁶³ S. J. Connolly, *Divided Kingdom: Ireland...*, s. 494.

⁶⁴ R. D. Edwards ve B. Hourican, *An Atlas of...*, s. 29.

⁶⁵ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience ...*, s. 25.

⁶⁶ T. E. Hachey ve L. J. McCaffrey, *The Irish Experience ...*, s. 26.

⁶⁷ Alvin Jackson, *Ireland 1798-1998*, Wiley-Blackwell, Chichester 2010, s. 26.

⁶⁸ Paul Bew, *Ireland: The Politics of Enmity, 1789-2006*, Oxford University Press, Oxford 2007, s. 65.

adı İrlanda ve İngiltere Kilisesi olarak değiştirilmiştir. Seçilmiş olan milletvekilleri kendi partilerini kurabilme ve İngiliz partilerine katılma hakkı elde etmişlerdir. Bu gelişmelerden sonra İrlanda ve İngiltere arasında serbest ticaret anlaşması yapılmış ve eşit ticari haklar tanınmıştır⁶⁹.

Birlik yasaının yürürlüğe girmesi İrlanda halkının ikiye bölünmesine neden olmuştur. Katolik Kilisesi'nin içinde bulunduğu kesim birlik yasaını desteklerken Katoliklerin elde edeceği siyasi haklarla güçleneceğinden endişe duyan Protestanlar ile orta sınıf diyebileceğimiz tüccar ve esnaflardan oluşan cumhuriyetçi kesim ise birlik yasasına karşı çıkmıştır. İngiltere Başbakanı William Pitt'in kendilerine vermiş olduğu siyasi hakların arttırılacağı sözüne güvenen Katolik İrlandalılar arasında tam bir fikir birliği oluşmamış olsa da yasa kabul edilmiştir. Birlik yasasıyla beraber İrlanda-İngiltere ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Amerika'ya göç eden Katolikler İrlanda'nın bağımsızlığını elde edebilmesi için yayınlar yaparak dünyanın dikkatini çekmeye çalışmıştır. İrlanda'da XIX. yüzyıl boyunca ortaya çıkan isyan hareketleri İngiltere tarafından bastırılmış olsa da takip eden isyanların boyutu ve isyanı destekleyen sivil halkın sayısı giderek artmıştır. Bu bağlamda İrlanda ve İngiltere'nin tek bir devlet çatısı altında sürdürülebilir bir politika oluşturamadığı görülmektedir.

SONUÇ

İngiltere XII. yüzyıldan itibaren İrlanda topraklarında aşamalı bir şekilde kolonizasyon faaliyetlerine başlamış ve kolonizasyon faaliyetleri, dönemin papası olan IV. Adrian'ın İrlanda halkının dinden saptığını ileri sürerek İngiltere Kralı II. Henry'nin İrlanda'ya hem dini hem de siyasi açıdan müdahalede bulunmasına olanak sağlamıştır. II. Henry döneminde İrlanda halkından İngilizlere karşı bir tepki oluşsa da zayıf durumda olan askeri birlikleri girişimlerinin başarıya ulaşmasını engellemiştir. Bu durumu fırsata çeviren İngiltere kolonileşme faaliyetlerini hızlandırarak İrlanda üzerinde hakimiyet alanını genişletmeyi başarmıştır. XVI. yüzyılda VIII. Henry, Roma Kilisesi'nden ayrılarak Anglikan Kilisesi'ni kurmuş ve Katolik Kilisesi'ne ait toprakları zimmetine geçirecek destek alabilmek için himayesindeki soylulara dağıtmıştır. İrlandalıların VIII. Henry'nin politikalarına tepki göstermesi sonucunda İngilizler, İrlandalıların mezheplerini değiştirmeye yönelik ceza yasaları çıkartarak Roma Kilisesi'ne olan bağlılıklarını koparmaya çalışmıştır. Ancak bu girişimler sonuç vermeyince İngilizler, İrlanda üzerinde hakimiyet kurabilmek için şiddete başvurmuştur. Söz konusu girişimlerden itibaren İrlanda ve İngiltere arasında siyasi problemlerin seyri mezhepsel sorunların da eklenmesiyle daha da sorunlu bir hale gelmiştir.

İngiliz tahakkümü sonucu birtakım isyan hareketleri ortaya çıkmış olsa da Katoliklerin başlatmış olduğu isyanlar İngilizler tarafından bastırılmış ve İrlanda topraklarına Protestanlar yerleştirilerek Katolik nüfusu bastırılmıştır. Katoliklerin toprak sahibi olabilmelerini ceza yasalarıyla sınırlandıran İngilizler, Protestanların ise topraklarını genişletmelerine yardımcı olmuşlardır. İngilizlerin politikaları sonucunda Katolikler kamusal hayattan giderek uzaklaştırılırken Protestan eliti oluşturularak İrlanda'nın siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarında söz sahibi olmaları sağlanmıştır. İngilizlerin İrlanda'nın kuzeyinde yer alan Ulster bölgesinde oluşturmuş olduğu Protestan yerleşim yerleri giderek güçlenmiş ve Katoliklerin buradaki nüfus yoğunluğu azalmıştır. İngiltere'nin politikaları sonucunda İrlanda'nın kuzey ve güneyinde yaşayan insanların yaşam biçimleri ve ideolojik düşüncelerinin giderek birbirinden ayrıştığı ifade edilebilir. Günümüzde Kuzey İrlanda ve İrlanda Cumhuriyeti'nin sahip olduğu sınırların oluşumunda İngilizlerin yüzyıllar önce oluşturduğu plantasyonların bir sonucu olduğu açıktır.

⁶⁹ P. Adelman ve R. Pearce, *Access to History...*, s. 26-27.

Tarihsel süreç incelendiğinde İngiltere'nin İrlanda toprakları üzerinde adım adım kontrollü ele geçirdiği ve İrlanda'yı kontrol altında tutabilmek için yerli halkın dini, iktisadi ve sosyal hayatını kısıtlayıcı yasalarla gücünü muhafaza ettiği görülmektedir. İrlanda'daki toprak mülkiyetindeki dönüşüm toprağa bağlı bir şekilde hayatını idame ettiren Katolik İrlandalıların giderek fakirleşmesine yol açarken, topraklarını genişleten Protestan İrlandalılar ve İngiliz toprak sahipleri aynı ölçüde zenginleşmiştir. Nitekim İrlanda'da 1845-1852 yılları arasında yaşanan patates kıtlığı sonucunda hayatını kaybedenlerin büyük çoğunluğunun Katoliklerden olması, toprak mülkiyetindeki adaletsiz politikaların bir sonucudur.

Theobald Wolf Tone'un İngiltere'ye karşı İrlanda'nın bağımsızlığı için başlatmış olduğu isyan hareketi başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da milliyetçi jenerasyonun bağımsızlık fikrinin güçlenmesinde motivasyon kaynağı olmuştur. Her ne kadar İrlanda ve İngiltere 1801 yılında imzalanan Birlik Yasası ile tek bir ülke olsa da vatandaşlar arasında birliğin gerçek anlamda gerçekleştiği söylenemez. Ayrıca Birlik Yasası, İrlanda'ya ekonomik anlamda güç sağlamış olsa da politik açıdan İngilizlerin kontrolünde Londra'dan yönetilmeye devam edilmiştir. Katoliklerin elde ettiği siyasi haklarla güçleneceğinden endişe duyan Protestanlar korku içinde yaşarken, Katolikler ise İrlanda'nın İrlandalı Katolikler tarafından yönetilmesi gerektiğini savunarak protestolarını sürdürmüşlerdir.

KAYNAKÇA

- Ackroyd, Peter, *Civil War: A History of England*, 3. Edition, Palgrave Macmillan, London 2014.
- Adelman, Paul ve Pearce, Robert, *Access to History: Great Britain and the Irish Question 1798-1921*, 3. Edition, Hodder Education, London 2010.
- Aşan, Ahmet Melih, *İngiltere 1648-1763*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ 2012.
- Barnard, Toby, *The Kingdom of Ireland 1641-1760*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2004.
- Bew, Paul, *Ireland: The Politics of Enmity, 1789-2006*, Oxford University Press, Oxford 2007.
- Connolly, Sean J., *Divided Kingdom: Ireland, 1630-1800*, Oxford University Press, Oxford 2008.
- Cook, Chris ve Stevenson, John, *English Historical Facts 1688-1760*, Palgrave Macmillan, London 1988.
- Cook, Chris ve Wroughton, John, *English Historical Facts 1603-1688*, Palgrave Macmillan, London 1980.
- Curtis, Edmund, *A History of Ireland: From the Earliest Times to 1922*, Routledge, London 2002.
- Davies, Rees. R., *Lords and lordship in the British Isles in the late Middle Ages*, (Ed. Brendan Smith), Oxford University Press, New York 2009.
- Dregne, Lukas, "Just Warfare, or Genocide?: Oliver Cromwell and the Siege of Drogheda", *Undergraduate Theses and Professional Papers*, University of Montana 2017.
- Duffy, Sean, *Ireland in the Middle Ages*, St. Martin's Press, New York 1997.
- Edwards, Ruth Dudley ve Hourican, Bridget, *An Atlas of Irish History*, 3. Edition, Routledge, New York 2005.

- Effie Murray, Alice, *A History of the Commercial and Financial Relations between England and Ireland from the Period of the Restoration*, P.S. King & Son, London 1907.
- Ellis, Steven G. ve Maginn, Christopher, *The Making of the British Isles: The State of Britain and Ireland, 1450-1660*, Routledge, New York 2013.
- Encyclopedia of Irish History and Culture*, Vol. 2, Macmillan Reference, Farmington Hills 2004.
- Frame, Robin, *Ireland and Britain 1170-1450*, Hambledon Press, London 1998.
- Fry, Plantagenet Somerset, *A history of Ireland*, Routledge, London 1988.
- Gilleard, Chris, *Old Age in Nineteenth-Century Ireland: Ageing under The Union*, Palgrave Macmillan, London 2017.
- Gillingham, John, *Conquests, Catastrophe and Recovery: Britain and Ireland 1066-1485*, Vintage Books, London 2014.
- Hachey, Thomas E. ve McCaffrey, Lawrence J., *The Irish Experience Since 1800: A Concise History*, 3. Edition, M.E. Sharpe, New York 2010.
- Haskins, Charles H., *The Normans in European History*, Ungar, New York 1959.
- Hempton, David, *Religion and Political Culture in Britain and Ireland From the Glorious Revolution to the Decline of Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2003.
- Holdridge, Jefferson, "Great Hunger, Unspeakable Home: Landscape, Nature and Original Sin in Lady Morgan's *The Wild Irish Girl* and William Carleton's *The Black Prophet*", *Ireland's Great Hunger Relief, Representation, and Remembrance*, (Ed. David A. Valone), 2. Edition, University Press of America, New York 2010.
- Holmes, Geoffrey, *Britain After the Glorious Revolution, 1689-1714*, Macmillan, London 1969.
- Howe, Stephen. R., *Ireland and Empire: Colonial Legacies in Irish History and Culture*, Oxford University Press, Oxford 2005.
- Jackson, Alvin, *Ireland 1798-1998*, Wiley-Blackwell, Chichester 2010.
- Jones, Clyve (Ed.), *A Short History of Parliament: England, Great Britain, the United Kingdom, Ireland & Scotland*, The Boydell Press, Woodbridge 2009.
- Kennedy, Liam, *Ulster Since 1600: Politics, Economy, and Society*, Oxford University Press, Oxford 2013.
- Laçiner, Sedat, "İngiltere, Terör, Kuzey İrlanda Sorunu ve İnsan Hakları", *Avrasya Bir Vakfı Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Ankara, 2001.
- Montanno, John Patrick, *The Roots of English Colonialism in Ireland*, Cambridge University Press, New York 2011.
- Morillo, Stephen, *Warfare Under the Anglo-Norman Kings, 1066-1135* Boydell Press, Woodbridge 1997.
- Mullett, Michael A., *Catholics in Britain and Ireland, 1558-1829*, Macmillan Press, London 1998.
- O'Boyle, Edward, "Classical Economics and The Great Irish Famine: A study in limits", *Forum for Social Economics*, Vol. 35/2, ss. 21-53.
- Póirtéir, Cathal, *The Great Irish Famine*, Mercier Press, Cork 1995.

Southcombe, George, Grant Tapsell, *Restoration Politics, Religion, and Culture: Britain and Ireland, 1660-1714*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2010.

State, Paul F., *A Brief History of Ireland*, Facts On File, New York 2009.

Şöhret, Mesut, “Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2/4, 2013, ss. 39-76.

T. Hudson, Benjamin, “The Changing Economy of the Irish Sea Province: AD. 900-1300”, *Britain and Ireland, 900–1300 Insular Responses to Medieval European Change*, (Ed. Brendan Smith), Cambridge University Press, Cambridge 2004.

Temel, Mehmet, “Osmanlı Arşivi Belgelerinde İrlanda İhtilali”, *SUTAD*, S. 43, 2018, ss. 341-354.

Turner, Sharon, *The History of the Anglo-Saxons From the Earliest Period to the Norman Conquest*, Longmans, London 1852.

Wagner, John A ve Walters Schmid, Susan (Edl.), *Encyclopedia of Tudor England*, Vol. 1, California 2012.

Wiesner, Merry E. -Hanks, *Early Modern Europe 1450-1789*, 2. Edition, Cambridge University Press, Cambridge 2013.